
KOZI KÖRPEŞ BAYAN SULU DESTAN ÜZERİNE BİR TAHLİL DENEMESİ

ANALYSIS OF EPIC KOZY KORPEŞ BAYAN SULU

АНАЛИЗ ЭПОСА КОЗЫ КОРПЕШ БАЯН СУЛУ

Gülzana NAUANOVA*

ÖZ

İnsanoğlunun geçmişinden izler sunan destanlar, halk edebiyatı unsurları içerisinde önemli bir yere sahiptir. Halk edebiyatı unsurları bir milletin önemli değerlerindedir ve bu destanların önemi büyüktür. Destan, bir milletin kültürünün yeniden yaratıcısı olduğu için milli bir kod özelliğine sahiptir. Bir milletin geçmiş yaşamından izler sunan destanlar, tarihsel bir değer yanında ait olduğu milletin öz kimliğini de tanıtır hale getirmektedir. Destanlar tüm bu önemli değerlerin yanında o milletin gelecek kuşağının şekillendiricisidir. Gelecek kuşaklara geçmiş birikimlerinin aktarılması, çoğu zamanlarda öğüt anlamında taşınması açısından destanlardan yararlanılmaktadır. Kökünü yani tarihini halk edebiyatı unsurları sayesinde bilen, tanıyan ve ona göre hareket eden kuşak, ait olduğu milletin / toplumun unutulmamasını da sağlamış olacaktır. Genellikle dastanlar, kahramanca efsaneler, efsaneler ve masal hikayelerinin folklorik veya edebi bir işlemidir. Çoğunlukla, destanların bir yazarı yoktur (eski destanların toplayıcıları, yazılanların yazarları tarafından fark edilmemiştir).

Kazak destanı olan Kozi Körpeş ile Bayan Sulu destanı Türklerin eski yaşantılarından, gelenek-görenek, örf-adet ve mitlerinden izler taşımaktadır. Kazak Türklerinin Kozi Körpeş Bayan Sulu destanı çok eski zamanlardan gelmekte olan aşk destanı ve aynı zamanda Kazak Türkler arasında çok yaygın olan destan türüdür. Bir aşk hikayesi olan bu destan mücadeleciler bir uğraşım sonunda aşkların kavuşmasıyla son bulur. Mücadelenin gücü o şeye inanılan ve verilen değerle ölçülür. Bu çalışmada Kozi Körpeş ile Bayan Sulu destanının tahlili yapılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kahraman, Mücadele, Mit, Destan, Erginlenme

ABSTRACT

The epics that provide traces of the past of human beings have an important place in the elements of folk literature. Elements of folk literature are important values of a nation. The epic which is one of the elements of folk literature is of great importance. The epic has

* ORCID: [0000-0002-2923-9643](https://orcid.org/0000-0002-2923-9643), Ardahan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Doktora öğrencisi, guzi-erke@mail.ru

Kozi Körpeş Bayan Sulu Destan Üzerine Bir Tahlil Denemesi

the characteristic of a national code because it is the creator of a nation's culture. The Epics, which offer traces of a nation's past life, make the self-identity of the nation to which it belongs, as well as a historical value, recognized. Besides all these important values, epics are the shaper of the next generation of that nation. The generation that knows, recognizes and acts according to its roots through the elements of folk literature, will also ensure that the nation / society to which it belongs is not forgotten. Usually epics are folklore or literary treatment of heroic myths, legends and fairy tales. Often epic poems do not have an author (collectors of ancient epics did not realize themselves as the authors of what was written). The narration is conducted on behalf of the narrator-real or fictional narrator, observer, participant or hero of the event.

The Kazakh epic of Kozy Korpesh and Bayan Sulu's epos carry traces of the ancient life traditions beliefs and myths of the Turks. The Kazakh Turks Kozy Korpesh and Bayan Sulu is an epic of love coming from ancient times and is also a kind of epic that is very common among Kazakh Turks. This epic one of the love stories an enduring struggle ends with the attainment of lovers. The power of the struggle is measured by the value that is believed and given to that thing. In this work will be analysed the epic Kozy Korpesh Bayan Sulu.

Key Words: *Hero, Struggle, Myth, Epic, Maturation*

АННОТАЦИЯ

Эпопеи, которые дают следы прошлого человека, занимают важное место в элементах народной литературы. Элементы народной литературы являются важными ценностями нации. Эпос, являющийся одним из элементов народной литературы, имеет большое значение. Эпос имеет характеристику национального кодекса, потому что он является создателем национальной культуры. Эпосы, которые представляют следы прошлой жизни нации, наряду с исторической ценностью, также признают самоидентификацию нации, к которой она принадлежит. Эпос наряду со всеми этими важными ценностями является формирователем следующего поколения этой нации. Поколение, которое знает свой корень, то есть историю через элементы народной литературы, признает и действует в соответствии с ним, будет гарантировать, что страна / общество, к которому он принадлежит, не будет забыта. Обычно эпосы являются фольклорной или литературной обработкой героических мифов, легенд и сказочных сюжетов. Часто эпические поэмы не имеют автора (собиратели древних эпосов не осознавали себя авторами написанного). Повествование ведётся от лица повествователя — реального или вымышленного рассказчика, наблюдателя, участника или героя события.

В Казахском эпосе Козы Корпеша и Баян Сулу сохранились следы древней жизни традиции обычай и мифы Тюркского народа. Легендарная Казахская народная эпопея Козы Корпеша и Баян Сулу это любовная эпопея с древних времен, а также распространенная эпопея среди Казахских Туроков.

Эта эпическая история одна из любовных историй о непрекращающейся борьбе заканчивается достижением влюбленных. Сила борьбы измеряется ценностью, в которую верят и придают этому значения. В этой работе будет проанализирован эпопея Козы Корпеш Баян Сулу.

Ключевые слова: *Герой, Борьба, Миф, Эпопея, Созревание*

1. GİRİŞ

Destan Altaylarda Tuvalar, Kuzey Teleüt ve Güney Sibiryaya versiyonları olarak kaydedilmiştir. *Teleüt versiyonu 1912 yılında D. Hlopatinov tarafından derlenen ve G. N. Potanin'in redaksiyonu altında çıkan Teleutskiye materyalı, sobranme G.M. Tokmaşevini onayıyla yayıma girmiştir. 1956 yılında S.S.Kataş Ulagan aymağındaki G.P.Almadakov'dan benzer bir masal derlenmiştir. Bu Teleut versiyonu Kuzey Altay bölgesinde de kaydedilmiş demektir.* (Smirnova, 1997: 267-273)

1.1 Olay Örgüsü

Eski zamanlarda biri cimri diğeri cömert olan iki zengin yaşardı. Bunlardan cimri olan Sarıbay cömert olan ise Karabay idi. Her ikisi de halkın kıskançlığı yüzünden yaşadıkları yerleri değiştirmek zorunda kalırlar. Karabay ile Sarıbay bir gün avda karşılaşır ve dertleşirler. Karabay Sarıbay'a yaşlı olduğunu söyler ve çocuğu olmadığından yakınıdır. Sarıbay'ında çocuğu yoktur. Eğer çocukları olursa ve biri oğlan diğeri kız olursa birbiri ile evlendireceklerini söylerler. Fakat ikisinde erkek olursa birbiri ile dost olacaklarını söylerler. Bu sohbet sırasında karşılına gebe bir geyik çıkar. Ama geyik gebe olduğu için onu öldürmeyip merhametli davranırlar. Çünkü kendilerinin de çocuğu yoktur.

Karabay Sarıbay'a Kargıbay ve Aybas adında iki kölesini verir. Karabay cömertliğini göstermek için mal vermeyi de düşünmektedir. Tam mal vereceği sırada aniden yağmur yağmaya başlar. Daha sonra Karabay eşinin erkek çocuk doğurduğu müjdeli haberini öğrenir. Müjde söyleyene de yüz at verecektir. Sarıbay'a da aynı müjdeli haber gelir ancak doğan çocuğun kız olduğunu öğrenir. Müjdeli haber verene bir tane kısrak verir. Karabay bir an önce oğlunu görmek için atını hızlıca sürerken atın ayağı kayar, attan düşer boynu kırılarak oracıkta ölür. Sarıbay'ın eşi ve Karabay'ın eşi cenaze töreni düzenlerler. Cenaze için çok sayıda hayvan kesmişlerdir. İki çocuğa isim vermek için evliya Baba Tüktü Şaşı Aziz gelir. Erkek olana Kozı, kız olana Bayan ismini verir. Bu iki çocuğun Allah tarafından birbiri için yaratıldığını söyler.

Sarıbay kızını vermemek için taşınmayı düşünür. Kölesi Alcabbar'ı çağırarak 'Kızımı, dul kadına ve yetim çocuğuna vermeyeceğim' deyip sözünden vazgeçer. Kölesine Ayagöz'e gidelim mi diye akıl danışır. Ayagöz'de de Nogay halkı yaşamaktadır. Bunu duyan karısı Sarıbay'ın düşüncelerine karşı çıkar ve kızının o çocukla evlenmesi gerektiğini söyler. Fakat karısının çabaları boşunadır. Sarıbay Ayagöz'e giderken kırk devesi zayıflar ve yorulur. Bu yüzden konaklama zorunda kalır. Akköl ve Cayılma isimleri de oradan kalmıştır. Kölesi Alcabbar taşınacakları için çok mutlu olur ve eline bayrağı alıp kara ata biner. Bir ayda gidilecek yeri kara atla bir günde gidip gelir. Yaşam için gerekli olan su ve bozkır olup olmadığını kontrol etmiştir. Sarıbay'a gelerek herşeyin bol olduğunu söyler. Orada Nogay halkının taştan yaptıkları kaleleri olduğunu söyler. Sarıbay fazla düşünmeden Ayagöz'e taşınır. Taşınırken bunları gören inek çobanı herkese zengin birinin geldiğini duyurur.

Kozı Körpeş Bayan Sulu Destan Üzerine Bir Tahlil Denemesi

Sarıbay Ayagöz'e yerleşir ve evini güzelce inşa eder. Nogay halkının hükümdarı Sultangazı Sarıbay'ı makamına davet eder. Sarıbay'ın kızı Bayan'ı güzelliğinden dolayı gören herkes bayılır. Bütün Nogay halkı Sarıbay'ın yeni doğan ay gibi bir kızı olduğunu söylerler ve herkes öğrenir. Sarıbay'ın kızını görmek için dört yüz erkek Bayan'ın önüne çıkmak ister. Herkes gider evde sadece Aybas kölesi kalır. Sultangazı'nın makamında çay verilir ve bu duruma Sarıbay'ın eşi yaprakattan nasıl böyle bir şey çıkar diye şaşakalır. Ama yine de bütün güzelliklere rağmen eski topraklarına geri dönmek için Ayagöz'de hiç bir şeyi beğenmez. Oturdıkları yerin az üstünde Şakşak isimli zenginin tek oğlu olan Kodar bey Bayan'a gözünü kırpmadan bakar ve çok beğenir. Bayan ile konuşmak için dışarda bekler. Bayan çıktığında da seninle evleneceğim diye söylenerek peşinden gider. Bayan'da 'Nogaylı biriyle evlenmeyeceğim beni rahatsız etme' der. Bayan'da Kodar'a benim beşik kertmem var, benden uzak dur der. Fakat bunlara kanmayan Kodar evlenmekte ısrarcı olduğunu söyler. Bayan için doksan kişi Sarıbay'a çoban olmaya gider. Bu sayede Sarıbay'a iyi görünmeye çalışacaklar. Bayan'ın yaşı on beşe gelir. Nogay halkı bir kız için aklını kaybeder. Bayan'ın haberi olmamasına rağmen doksan kişi benim olacak benim olacak diye tartışır. Kodar seysis olacak. Ondan sonra at doğar ve ismini Baka Aygır olarak koyar. Üç gün içerisinde büyür. Köle Aybas ile Bayan'ın arası çok iyi olur. Köle Aybas Bayan'a senin beşik kertmeni bulacağım der ve oradan kaçmaya çalışır. Kozı ya vermek için beş eşyasını alır. Birincisi dombıra ikincisi kolye üçüncüsü toka dördüncüsü altın sandık beşincisi de beyaz (jamşe)dir. bütün eşyaları toplayıp Baka Aygır'ı aramaya koyulur. Doksan kişiden biri bunu görür ve Kodar'a söyler.

Kodar bunu duyunca delirmiş gibi bağırır ve bunu duyan Aybas hemen Kodarın yanına gelerek niye bağırıyorsun der. Aybas Kodar'ı sakinleştirir ve dinlenmesini söyler. Kodar dinlenmeye geçtiğinde aradığı atı bulur ve atı alarak kaçar. Daha sonra atın kaybolduğunu öğrenince belki bir yere dinlenmeye gitmiştir derler.

Aybas yola çıktığında yolda iki kalın ağaca denk gelir. Aybas attan iner ve uzanır. Baka aygır da terini kurutur. Konakladığı yerde dombıyı unutacak ve oraya Dombıralı ve Monşaktı ismini oradan kalmıştır. Kız için o garip köle canını tehlikeye atar ve kaybolduğunu anlamaz. Orada Bayan'ın altın sandığı düşer. Baka Aygır'ın durduğu yerin adı Tokıravın Jamşılı isimleri oradan kalmıştır. Bayan'ın tokası düşer ve oranın ismi de Karkaralı-Kızılık oradan kalmıştır. Dinlenmek için sık ormanlı bşr dağa gelir. Orası da Bayan'ın doğduğu köy imiş. Bayanaul ismi de oradan kalmıştır. Esil-Nura nehrine gelir ve oraya geldiğinde Baka Aygır'ın sırtı şişer. Burada üç gün konaklayarak onu iyileştirir. Şu ve Talas boyuna geldiğinde bir çoban görür. Çobana kimin malı bu diye sorar ve Aybas beni tanımadın mı nu Karabay'ın malı diye söyler. Karabay'ın evine gittiğinde dul karısı çok yaşlanmıştır. Aybas'a sen Kozı'ya söyleme der. Geldiğin gibi devam et, bir şey söyleme o şekilde yaşa git der.. Kozı arkadaşlarıyla aşık oynarken Aybas'ı görür ve herşeyi bırakıp ona koşar. Aybas çaktırmadan, bir şey demeden atına binip gider.

Daha sonra ustalar demir sapan yapar ve attıkları taş kimin evine gelirse o taşınacak derler. Taş örgü ören bir kadının evine gelir ve o taşsın diye alay eder. Kadın herşeyi anlatacak, benimle uğraşacağına karımı bul der. Annesine gidip

söylediğinde ise annesi o kadın yalan söylüyor der. Kozi üç gün üç gece hiç birşey yapmadan bekler. Üç gün üç geceden sonra karnı acıkır. Annesine karnım çok aç der ve annesine buğday kavurur musn diye sorar. Buğdayı annesi eliyle verirken tutar ve herşeyi anlat der. Annesi de beşik kertmesi olduğunu söyler ve Kozi yola çıkar. Yola çıktığını öğrendikten sonra Aybas bekler ve yazdığı mektubu ona verir. Okuyup herşeyi öğrenir. Ayagöz'e gelirken bir çobana denk gelirler. Çobana gelip bu kimin malı diye sorarlar ve Sarıbay'ın malı cevabını alırlar. Çoban yolunu kaybeder, boran olur ve ölür. Onun elbiselerini Kozi giyer. Bayan da buraya gelir diye onu beklemeye koyulur. Sarıbay Bayan'a gider ve boran olduğunu birlikte gitmelerinin daha iyi olacağını söyler. Bayan koyunlarla karşılaştığında boran hemen geçer. Müjdeli haber eniştem geldi diye söyler. O da inanmayarak kamçıyla koyunun kuyruğuna vurur. Koyunun kuyruğundaki çizgi de ordan kalmıştır. Kozi Bayan'ın yanına gelerek eğer senin sevdiğin çoban olarak gelse sen tanır mısın diye sorar. Eğer ki sen sevgilim olsan senin altın kekilin olması lazım der. Oda açıp gösterir ve inanır. Kozi da dayanamayarak yanaklarından öper. Kamçı ile vurduğu koyun dile gelerek suçsuz yere bana vurdun iz kaldı senden de iz kalsın der. Öptüğü yerde de iz kalır. Üç yıl Bayan'la görüşmek için çoban olarak kalır. Kimseye çaktırmadan Bayan'la oynayıp gülerler. Üç yıl sonra eski kulübe de yattıkları yerde tezек toplayan köle görür. Kölenin gördüğünü görür ve birine söyler diye onu hemen öldürür. Eve geldiklerinde altın kekilini çıkarır her yer aydınlanır. Artık çoban omadan devam et hayatına der.

Düğüne herkes gider. Evde Kozi Bayan ve Aybas üçü kalır. İki kadın düğünden erken döner. Kozi ve Bayan'ın oynadığını görür. Dört gün dört gece geçer. Herkes döndüğünde ve malın başında sadece Aybas'ı gördüklerinde onları aramaya koyulurlar ve kulübe de yatarken görürler. Kodar gider babasına söyler. Onlar bütün Nogay halkını toplar. Korktukları için kimse gidip bişey yapamaz. Herkesin önünden geçerek ona yüzük verir ve geleceğini söyler. Kozi çok yürüdüğü için yorulur. Dinlenmek için orada uyur. Uyuduğu yerde Kodar Kozi'yı gümüş okla öldürür. Bayan kimin öldürdüğünü merak eder ve Kodar'ın öldürdüğünü öğrenir. Öğrendikten sonra Sarıbay'ın ailesi taşınır. Fakat Bayan hasta olduğu için orada kalır. Onu duyan Kodar Bayan'ın yanına gelir. Benimle evleneceksin der daha sonra Kozi'nin öldüğü yeri göstereceğim der bunu duyan halsiz olan Bayan hemen yerinden kalkar. İki yola çıkar. Biraz yürüdüktan sonra Kodar Bayan'a gel oynayalım der. Hayır der ve öldüğü yeri gösterecektin der. O zaman su olan yere gidelim. Çukura gelince susadığını söyler. Sen bana su getir ben ondan sonra sen ne dersen onu yağacağım der. Çukur derin olduğu için kolumdan saçımınla bağla yoksa düşerim der. O aşağı indiğinde saçlarını keser ve ondan intikamını alır.

İntikamını aldıktan sonra Kozinin mezarına gider ve ağlar. Orada rüya görür. Rüyasında Kozinin başını getirip koyarsak dirilecek derler. Ardından kaç gün yaşamasını istediği Bayan'a sorulur. Bayan'da sonsuza kadar demiyorum sadece üç gün üç gece yaşasın bana yeter der. Başını getirip koyar ve Kozi dirilir. Üç gün üç gece geçer ve boran olur ikisi de ölür. Mezarları beyaz tuğladan yapılır.

Kırk bir molla Mekke'ye gider ve yanlarında kırk bir melekleri bulunmaktadır. Bu kırk bir molla mezarda kimin yattığını merak ederler. Gelip baktıklarında ikisinin

Kozı Körpeş Bayan Sulu Destan  zerine Bir Tahlil Denemesi

sarılı olduğunu görürler.  lselerde ikisinin de yüzleri bozulmadan kalmıştır. Kozı ve Bayan ikisinin hayatını Őir olarak anlatıp ceblerine koyarlar. Yaratılan yedi aşıkların biri de bunlar olsa gerek. Bunların bu durumuna kıyamayıp Allaha yalvarırlar. Alahım cömertlik vasfına sığınırız.  kisi için dua ederler kırk bir molla. Allah dualarını kabul eder ve onları diriltir. Yüzleri eskisinden daha da g zelleŐerek onlara otuz bir yıl verir gülüp oynamaları için.

Sarıbay'ın karısının rüyasına kızı girer. Biz burda kaldık gel bizi al der. Sabah erkenden kalkar gider. Yanlarına vardıklarında ağladığını görür ve niye ağladığını sorar. Annesi de kızım burda olduğu için ağlıyorum der. Atı Baka Aygır onları almaya gider. Onlarda evlerine dönüp orada yaŐarlar. (Köpeyoğlu, 2015: 1-78)

2. KAHRAMANIN MACERASI

2. 1. Kahramanın Ailesi: Hikayenin kahramanları olan Kozı Körpeş ile Bayan'ın babaları zengin birileridir. Karabay'ın hanımı akıllı ve cesurdur. Sarıbay'ın hanımı da iyi bir insandır ve kızını Kozı'ya vermek ister. Ancak Karabay'ı ikna edemez. Karabay bir an önce oğlunu görmek için atını hızlıca sürerken atın ayağı kayar, attan düşer boynu kırılarak oracıkta ölür.

2. 2. Kahramanın DoĐuŐu: Karabay Sarıbay'a yaşlı olduğunu söyler ve çocuğu olmadığından yakınır. Sarıbay'ında çocuğu yoktur. EĞer çocukları olursa ve biri oğlan diğeri kız olursa birbiri ile evlendireceklerini söylerler. Fakat ikiside erkek olursa birbiri ile dost olacaklarını söylerler. Daha onlar avda iken Karabay'ın oğlu (Kozı) Sarıbay'ın kızı (Bayan) olur.

2. 3. Kahramanın Tahsili: Hikayede kahramanların tahsiliyle ilgili direkt bilgi yoktur. Ancak onların iyi eğitildikleri ozellikle Kozı'nın bir Őehzade gibi yetiŐtirildiĐi söylenir.

2. 4. Kahramanın AŞık Olması: Hikayede her iki kahraman da birbirlerini görmeden aşık olmuŐlardır.

2. 5. Kahramanın Yola  ıkıŐı: Annesi de beşik kertmesi olduğunu söyler ve Kozı yola çıkar. Yola çıktığını öğrendikten sonra Aybas bekler ve yazdığı mektubu ona verir. Okuyup herşeyi öğrenir.

2. 6. Engeller ve  mtihanlar: Hikayede aşıkların kavuŐmasına ilk engel olan Bayan'ın babasıdır. Bayan'ı Kozı'ya vermek istemeyen ve bu yuzden ailesin alıp baŐka yere taşınır. Ondan sonra Bayan'ın yanına gitmeye  alıŐan Kozı'ya annesi izin vermes. En büyük engel Kodar'dır.

2. 7. Kahramanın DönüŐü: Bütün engellerdi kazanıp Kozı ve Bayan'ı yeniden dirilttikten sonra Atı Baka Aygır onları almaya gider. Onlarda evlerine dönüp orada yaŐarlar.

2. 8 Sonuç: Tüm engellere rağmen her iki aşık birbirine kavuŐur.

3. MOTİFLER

3. 1 AŐıĐın seyahate çıkması motifi: Kozı sevdiği Bayanı arayıp bulmak, ona kavuŐmak icin gurbet yollarına düşer.

3. 2 At motifi: Kozı'nın atı, Aybas'ın atı olağanüstü özelliklere sahip, iyi yetiştirilmiş atlardır ve kahramanların önemli yardımcılarıdır. Alcabbar bir ayda gidilecek yeri kara atla bir günde gidip gelir.

3. 3 Geyik motifi: Karşlarına gebe bir geyik çıkar. Ama geyik gebe olduğu için onu öldürmeyip merhametli davranırlar. Çünkü kendilerinin de çocuğu yoktur.

3. 4 Av motifi: Avcılık Türklerde esastır. Hikayede Karabay ile Sarıbay'ın avda karşılaşmaları bir motif olarak kullanılmıştır.

3.5 Görmeden aşık olma motifi: Her iki kahraman da birbirlerini görmeden, ancak birbirleri hakkında duydukları şeylere aşık olurlar.

3.6 İmtihan motifi: Kozı ile Kodar köyde ok atarak ve güreşerek birbirleriyle yarışır. Yanşı Kozı kazanır.

3. 7 Can yoldaşı motifi: Aybas can yoldaşıdır.

3.8 İntikam motifi: Bayan Kozı'nın intikamın Kodar'ı çukura düşürüp öldürür.

3.9 Kötülerin cezalandırılması, iyilerin mukafatlarında motifi: Hikayede kötüler sonunda yaptıklarının cezasını çeker. Hikayede iyi karakterleri sembolize eden Kozı ile Bayan birbirlerine kavuşurlar ve mutlu kalırlar.

3.10 Rüya motifi: Kozı'nın annesi Mamabike oğlunun sıkıntıda kaldığını rüyasında görmesi. Bayan Kozı'nın mezarında ağlarken ona rüyasında verilen açıklık.

3.11 Kırk bir motifi: Kırk bir molla Mekke'ye gider ve yanlarında kırk bir melekleri bulunmaktadır.

3.12 Üç sayı motifi: Aybas'ın atı Baka Aygır üç gün içerisinde büyümesi. Kozı'ya gider yolda yağırı şişip orda üç gün konklaması.

Üç gün üç gece Kozı hiç bir şey yapmadan beklemesi.

Üç yıl Bayan'la görüşmek için çoban olarak kalması.

Üç gün ömür istemesi.

3. 13 Yedi sayı motifi: Yaratılan yedi aşıkların biri olması.

3. 14 Yeniden doğuş motifi: Kozı'nın mezarına başın getirip koyar ve Kozı dirilmesi. Kırk bir molla ikisi için dua ederler. Allah dualarını kabul eder ve onları diriltmesi.

4. KİŞİLER/KAHRAMANLAR

Karabay: Cömert, Kozı'nın babası. Mamabike'nin kocası.

Sarıbay: Cimri, Bayan'ın babası, Karagöz'ün kocası.

Kozı: Destanın asıl kahramanı, Karabay'ın oğlu.

Bayan: Destanın asıl kahramanı, Sarıbay'ın kızı.

Kodar: Bayan'ı seven Kozı'yı öldüren kişi.

Kargıbay: Karabay'ın kölesi.

Aybas: Köle ve Kozı'nın arkadaşı.

Baba Tüktü Şaştı Aziz: Evliya.

Sultangazi: Nogay halkının büyük beyi.

Şakşak: Zengin Kodar'ın babası.

Kozı Körpeş Bayan Sulu Destan Üzerine Bir Tahlil Denemesi

Kongabay: Sarıbay'ın çobanı.

5. MEKAN

İnsanın varoluşsal serüveninde mekanın önemi büyüktür. Mekanı insandan ayırmak mümkün değildir. Çünkü insanın sığınacağı yer onun kendini güvende hissettiği yerdir. Mekanlar duruma göre değişkenlik gösterebilir ve ikiye ayrılır. Bunlar dar/kapalı mekan ve açık/geniş mekanlardır. Bireyin kendini güvende hissetmediği, ruhsal durumunun bozuk olduğunu anlatan mekan türü dar/kapalı mekandır. Bireyin ruhsal durumunun iyi olduğu kendini güvende hissettiği mekan türü de açık/geniş mekandır. Destanda geçen mekanlar genel olarak şöyledir: orman, Ayagöz, Akköl, Cayılma, Dombıralı, Monşaktı, Akşatau, Tokıraım, Jamşıtı, Bayanaul, Jaur Boğa, Şu, Talas, ev, kulübe, mezar, çukur. Çukur su içilen mekan olarak hikayede yer bulur ve birey için açık mekandır. Ancak intikam için çukura hapsedme ve ölümle sonuçlanma çukuru açık mekandan kapalı mekana dönüştürmüştür. Destanda geçen mezar imgesinde de böyle bir değişim söz konusudur. İnsanların öldükten sonra girdiği ve dirilmesinin mümkün olmadığı yer olan mezar destanda tekrar dirilmenin söz konusu olduğu bir mekana dönüşür. Böylece kapalı/dar olan mezar açık/geniş mekana dönüşür.

6. ZAMAN

V.V.Radlov bu versiyonu XIII. yüzyılın sonu XIV.yüzyılın başı, M.O.Auezov ve L.P.Potapov XI.-XII. Yüzyıllara 7 ait görmektedir. (Tveritin, 1949: 132) Kazakistan folklorcülerinin fikrine göre XV.-XVII, XVIII.yüzyılları Kozı Körpeş ile Bayan Sulu'ın Kazak versiyonunun yoğun gelişme dönemidir. (Auezov, 1957: 208 - 210.)

Destan da zaman eskiye dönüktür. Yazıldığı dönemden bugüne evrenselliğini korumuş ve içeriğinde yer alan olaylar düşünüldüğünde çok yabancı konular olmadığı görülür.

7. HİKAYEDE OLAĞANÜSTÜLÜKLER:

Aybas Baka Aygır olağanüstü bir ata sahiptir. Eve giren Kozı'nın nuru etraftı aydınlatmaktadır. Bayan koyunlarla karşılaştığında boran hemen geçer. Bayan'a müjdeli haber eniştem geldi diye söyler. O da inanmayarak kamçıyla koyunun kuyruğuna vurur. Koyunun kuyruğundaki çizgi de ordan kalmıştır. Kozı'nın mezarına başın getirip koyar ve Kozı diriler. Kırk bir molla ikisi için dua ederler. Allah dualarını kabul eder ve onları dirilmeleri. İşte tüm bu özellikler hikayedeki olağanüstülükler.

8. HİKAYEDEKİ DİN VE İNANÇ UNSURLARI:

Kozı annesini, malını, yurdunu Allah'a emanet eder, yola düşer. Ayrıca hikayede dişi maralı öldürmenin kötülük (uğursuzluk) getireceği inancı işlenmektedir ki bu anlayış Kazak Türkler arasında günümüzde bile yaşamaktadır.

9. SONUÇ

XIII. yüzyılda yazıldığı düşünölen Kozı Körpeş ve Bayan Sulu destanı bir aşkın konu edilişini anlatır. Bütün zorluklara rağmen kavuşma gerçekleşir. Bozkır yaşamı bazen olumsuz sonuçlar doğursa da bazen olumlu yönleri de bulunmaktadır. Kıskançlıklarla dolu bir olay yaşansa da sonuç ikisi içinde istenilen seviyede gerçekleşmiştir.

Bu çalışma destan metninin tahlil edilişini anlatır. Destan metni Köpeyoğlu nüshasından alınmıştır. Köpeyoğlunun Babalar Sözü Yüz Ciltlik kitabı içerisinde Aşıklar Destanı metni alınarak incelenmiştir.

KAYNAKÇA

- Auezov, M. (1957). Ustnoe, tvorçestvo kazakov - razdel v glave Kul'tura kazakskogo naroda v XV - XVII istoriya Kazakskoy SSR I, 208-210.
- Donna, R. Dünya Mitolojisi- 2.
- Köpeyoğlu, M.J. (2015). Babalar Sözü Yüz Ciltlik kitabı, 1-78.
- Ögel, B. Türk Mitolojisi-Türk. Tarih Kurumu.
- Smirnova, N.S. (1997). Kozı - Körpeş destanının Altay ve Kazak versiyonları (karşılaştırmalı inceleme denemesi) Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi, 267-273.
- Tveritin, G. (1949). Kozı – Körpeş ile Bayan Sulu, Kızıl – Orda, Sovetskaya etnografiya. 132.